

Koronakeväästä koronasyksyyn – haasteena koululaisten oppiminen ja hyvinvointi

Jos kevät oli koululaisille erikoinen, on sitä myös alkava syksy. Lukuvuoden alkua varjostaa lisääntyvä koronavirustartuntojen määrä ja "toisen aallon" ennakointi. Etäisyydet, käsihygieniat, hengitystieoireisten (oppilaiden ja opettajien) kotiin jääminen matalalla kynnyksellä sekä kevään aikana syntyneiden oppimis- ja hyvinvointierojen tasaaminen vaativat kaikki järjestelyjä. Etäopetukseen siirtyminen tai etä- ja lähiopetuksen vuorottelu ovat myös mahdollisia skenaarioita, puhumattakaan kaikenikäisiä koskettavasta huolesta ja epävarmuudesta. Selvitimme Koululaisten koronakevät -kyselyssä peruskoululaisten oppimista ja hyvinvointia etäopetusjakson aikana. Tulokset muistuttavat asioista, jotka on syytä huomioida uuden lukuvuoden alussa.

Suomessa lukuvuoden aikana tapahtuva opetus tasaa perhetaustasta juontuvia oppimiseroja; etäopiskelujakson aikana näiden erojen voidaankin olettaa kasvaneen. Eroja korostaa se, että korkeammin koulutetut vanhemmat pystyivät auttamaan etäkoululaisia matalasti koulutettuja vanhempia paremmin – näin todettiin mm. hollantilaiselvityksessä. Oppilaiden hyvinvointierojen kasvuun kevään poikkeustilanne vaikutti todennäköisesti vieläkin enemmän. Oppilaitoksissa onkin nyt erityisen tärkeää kartoittaa oppilaiden tuen tarve ja tarjota apua matalalla kynnyksellä niin oppimisen kuin hyvinvoinnin haasteisiin. Joidenkin kuntien päätökset opettajien lomautuksista ovat tässä tilanteessa käsittämättömiä.

Vaikka etäopetusjakso sujui kyselymme mukaan pääsääntöisesti hyvin, sen aikana peräti 11% alakoulun 4.-6. -luokkalaisista ja 5% yläkoululaisista kertoi jääneensä käytännössä vaille opetusta saaden pelkästään tehtäviä – ja hyvin pieni puolen prosentin vähemmistö ei saanut edes niitä. On todennäköistä, että tätä selittävät joidenkin oppilaiden, mutta myös joidenkin opettajien puutteelliset digitaidot. Viimeistään nyt olisi syytä varmistaa, ettei opetus jää tästä kiinni, mikäli (osittaiseenkin) etäopetukseen joudutaan turvautumaan uudelleen. Niillä oppilailla, joilla etäoppitunteja ei ollut, oli enemmän vaikeuksia koulutehtävissä, he kokivat harvemmin olevansa osa luokkayhteisöä, he pitivät koulunkäynnistä vähemmän ja he olivat jopa hieman masentuneempia kuin oppilaat, joille etäoppitunteja pidettiin. Erot olivat erityisen selviä yläkoululaisten keskuudessa.

Tarkasteltaessa poikkeustilanteen vaikutuksia lasten ja nuorten hyvinvointiin on vaikea erottaa itse pandemian aiheuttamaa huolta rajoitustoimien vaikutuksista. Kuitenkin huomattavasti suurempi osuus 8.–9.-luokkalaisista nuorista koki kyselymme perusteella kevään aikana kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta verrattuna vuoden 2019 kouluterveyskyselyyn (tänä keväänä 20,5 %, vuosi sitten 12,9 % ao. ikäryhmästä). Huolenaiheet olivat ala- ja yläkouluissa hieman erilaiset: yläkoululaisilla oli enemmän omaan oppimiseen ja mielialaan liittyviä huolia, kun alakoululaisten suurimmat huolet liittyivät pandemiaan yleisemmin. Hyvinvoinnin kannalta pelkästään opetus ei ole tärkeää, vaan ylipäätään yhteyden säilyminen opettajaan: ne oppilaat, jotka kokivat etäopetusaikana vaikeaksi ottaa yhteyttä opettajaan, olivat vielä selvästi muita ahdistuneempia.

Etäopetusjakso osoitti kiusaamisen olevan sitkeä ongelma. Vaikka kokonaismäärä väheni, kiusatuksi joutui juuri sama osuus oppilaista, jota normaalioloissa kiusataan netin kautta. Kevätkään ei siis ollut täydellinen hengähdystauko kaikille kiusatuille, vaikka monelle se sitä oli.

Jos etäopetuksen edellyttämien digitaalitojen varmistaminen on nyt yksi oppimistavoite, näkisin toisena uudenlaisen yhteisöllisyyden rakentamisen. Tämä voi tarkoittaa toisaalta yhteisöllisyyden rakentamista omassa luokassa ja koulussa poikkeuksellisen kevään jälkeen mm. yhteistä kokemusta

käsittelemällä, mutta myös sen oivaltamista, miten koko ihmiskunta on todellakin "samassa veneessä": olemme riippuvaisia toisistamme ja jokaisen yksilön valinnoilla on seurauksia myös muille. Lopuksi, mikä olisikaan ajankohtaisempi ja paremmin monialaiseen, oppiainerajat ylittävään käsittelyyn soveltuva ilmiöoppimisen aihe kuin pandemia. COVID-19 ei todennäköisesti (ja valitettavasti) ole ainoa pandemia, jonka nykyiset peruskoululaiset elämässään kohtaavat. Ilmastonmuutoksen ja elonkirjon köyhtymisen lisäksi se on yksi ihmiskuntaa varjostavista uhista, josta tutkijat ovat varoittaneet pitkään. Kasvatetaan siis sukupolvi, joka ymmärtää paremmin ja tietää enemmän, ei vain virusten leviämisestä ja sen ehkäisemisestä, vaan myös vastuullisesta kansalaisuudesta.

Christina Salmivalli

Kirjoittaja on Turun yliopiston psykologian professori ja Strategisen tutkimuksen neuvoston varapuheenjohtaja. Hän toimi keväällä valtioneuvoston kanslian asettaman COVID-19 – tiedepaneelin puheenjohtajana.